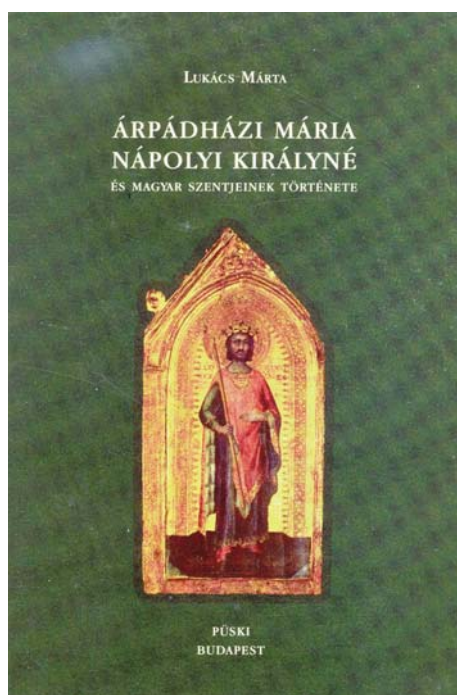

Orvosi munkám mellett végzett művészettörténeti kutatásaim

A Püski Kiadónál 2003-ban jelent meg az Árpádházi Mária nápolyi királyné és magyar szentjeinek története című, 70 oldalas könyvecske. Valószínű, hogy olvasóinkat önmagában ez a téma nem hozza izgalomba, szerkesztőségünk mégis kezdeményezte az alábbi közlés megírását. Ugyanis a könyv szerzője orvos, dr. Lukács Márta, aki immár 88. életévében jár, és több évtizeden át tartó példaértékű, szorgalmas munkával fedezte fel, majd kutatta a magyar történelem e korszakának erekleit. – A főszerk.

Értelmiségi, középpolgári családban születtem. – Sablonos kezdés helyett és mellett úgy kezdeném az anamnézist: nagyon jó, csodálatos, meleg, biztonságos családi fészek várt rám és még utánam érkező húgomra és öcsémre. Édesapám uradalmi intéző, gazdatiszt volt a Széchenyi családnál. Nagycenken születtem, nagyapám Gyulán főszolgabíró, már nyugdíjban, mikor édesapám a négy háborús éve után állást kapott. Édesanyám aradi pedagóguscsaládból származik, ő is szülei útját követte. Háromnégy éves koromig Nagycenken laktunk, innen Szabolcs megyébe költöztünk Nyíradony mellé. Itt kezdtem az

első osztályt jelző első padban az „osztatlan elemi népiskolát”. Hátam mögött a második osztály, és így egy helyiségben együtt volt Szakolyikert tanyavilágának összes iskolás gyereke. Palatáblánk volt, és míg az egyik osztály hangosan mondta az egyszeregy, a másik osztály írt a tábláira. Nagyon szerettem mezítlábas padtársaimat és az iskolát. Két-három évet jártam oda, és amikor Ópusztaszeren megláttam a hasonmását, eszembe jutott, és szinte hiányoltam az iskolával falszomszéd kovácsműhely zengő kalapácsütéseit. Az iskolából való kimaradásom oka talán a diftériamegbetegedésem volt, amit átvészelttem a szérumoltásokkal és a sok-sok utált hideg priznicborogatással, testvéreimtől elkülönítve. Vigasztalásom egy Pinnocchio-könyv volt: aradi nagybácsikám fordí-

A könyv címlapja

totta le „Fajankó, egy paprikajancsi csodálatos története” címmel.

Nagyobb baj volt 34 éves édesanyám váratlan megbetegedése. Benedek professzor kezelte Debrecenben a klinikán, sclerosis multiplex állapotot kapott nála. Itthon (2, 4 és 6 éves) gyermekeit nagynénik, felnőtt fiatal unokanővérek jöttek egymást váltva gondozni. Hosszú hetekig, hónapokig? Mikor édesanyám kijött a klinikáról, furcsa volt, hogy sokat üldögél, és nem tud járni. Aztán egyszer, az én vállamra támaszkodva, lépett néhányat, lassan javulni kezdett. 1933-ban elköltöztünk a Nyírségből. Egy-két év

múlva édesanyám már segítséggel, támaszkodva járt a lakásban egyedül is. Erős akarata és nagyon erős hite volt. Ezért engedte meg a Teremtő, hogy 61 éves koráig éljen, köztünk maradjon. Még az ötödik unokáját – két éves volt – megérte, ő akarta az esti imára megtanítani.

Tíz éves voltam, mikor Rákoscabára költöztünk, ott laktak az apai rokonaink. Onnan jártam be Budapestre négy éven át vonattal az Erzsébet Nőiskola egyetemi gyakorlógimnáziumba. Akkor változtatták a líceumok tantervét gimnáziumira. Így szerencsére a negyedik osztálytól a művészettörténet és a latin még fakultatív tantárgy volt. A kötelező két nyelv közül választható másodiknak az olaszt kértem. Édesapám egy szabad szombat délután megmutatta Budapestet, a Szent Gellért-szobrot, az Er-

zsébet hidat, a ferences templomot oldalán a nagy árvizet jelző Wesselényi Miklós-émléktáblával, és elmondta, hogy őt is elhozta ide az édesapja kisdíák korában. Megnéztük a Feszty-körképet a Városligetben, amely nagy hatással volt rám.

A gimnáziumot Szombathelyen fejeztem be, ott érettségiztem 1942-ben – jó eredménnyel. Az orvosi karra jelentkeztem Budapestre. Szüleim nem elleneztek, csak a nehézségekre figyelmeztettek. Gyermekorvos szerettem volna lenni. Felvettek, rendben lettem a szigorlatokat, az első nehezeket is, és boldogan mentem nyaranta kórházi gyakorlatokra. 1944/45-ös háborús tanévet keresztfélévvel pótolva, vizsgákat letéve 1949-ben doktorrá avattak. Egy évvel előbb, 1948 májusában házasságot kötöttem dr. Péro Csabával, aki az egyetem Kórbonctani Intézetében volt tanársegéd. Akkor hagytam ott másfél év után az OTI laboratóriumában betöltött, napi négyórás orvosírnoki állásomat. Avatásom után díjtalan gyakornok voltam a Kórbonctani Intézetben. A gyermekgyógyászat vonzott leginkább, de tudtam, a patológiával bővíthetem tudásomat. Férjem előadással készült a Patológus Kongresszusra, ebben segítettem az irodalom keresésével. Ez a dolgozat döntötte el, hogy gyermekorvos legyek. Tíz meningitis basilaris tuberculosás kisgyermek a sztreptomycinkezelés hatására eleinte javult, majd az agyi erek sztreptomycin hatására kialakult elváltozásai miatt meghalt.

Férjem nagyon jó oktató és előadó volt. Kolozsvárott avatták orvosdoktorrá, majd a katonaság és hadifogság után kórbonctani intézetben volt tanársegéd, később adjunktus és a Patológus Társaság titkára. Tudományos pályafutása 1950-ben megszakadt, politikailag alkalmatlannak nyilvánították, a főváros azonnali elhagyására kötelezték. Szerencsés véletlen folytán találkoztam egy évfolyamtársnőmmel, aki a nagykanizsai gyermekosztályon dolgozott, ahonnan el akart jönni. Elmondta, hogy ugyanitt épülőben van a prosectura is. Így biztosítva volt mindkettőnk munkahelye és egy szolgálati lakás. Nagykanizsára költöztünk nyolc hónapos kisfiunkkal. Húsz évet töltötünk itt.

A csecsemő- és gyermekosztályon voltam segéd-, majd alorvos, és elláttam az újszülött- és a fertőző osztályt is. Az adott családi és munkakörülmények miatt a szakvizsgát 1956 nya-

rán tettem le Pécsen – jó eredménnyel. A kórház helyett – mert gyermekeim mellett nem tudtam kórházi éjjeli ügyeletet vállalni – főfoglalkozású iskolaorvos lettem, majd a nagykanizsai járás területének csecsemő- és gyermek-szaknácscsadasát láttam el védőnőkkkel, szolgálati kocsi-val, havi nyolc teljes délután.

1950–59 között öt gyermekünk született. Iskoláikat Nagykanizsán végezték, innen jutottak be egyetemre, főiskolára. Csaba fiam geológusnak, egyik lányom orvosnak, két lányom gyógytárgyosnak tanult, a legkisebbik Franciaországba ment férjhez. 1968-ban szakítottunk meg húszéves házasságunkat. Két kisebb lányom ekkor még iskolás volt, velük költöztem Tatabányára. Itt szolgálati lakást és gyermekközeti állást kaptam, nagyon jó munkatársakat és kollégákat. Majd Tatára költöztem, onnan jártam vissza dolgozni. 34 évi munka után mentem nyugdíjba, de helyettesítőként nyugdíj mellett is tovább dolgoztam. Időközben lányaim családot alapítottak. Összesen tíz unokám született, akiket nyaranta szívesen láttam Tatán, szabadidőmben segítettem gyermekeim családját. Idén ősszel megyek a nyolcadik dédunokám keresztelőjére.

És akkor a művészettörténetről

1987 októberében levelet kaptam müncheni barátaimtól. Izgalmas, a turisták által alig felfedezett vidékről, Calabriából írtak. Ugyanis ők egy ottani kisváros, Altomonte múzeumában Szent László-képre találtak. „A történelmi háttérről csak feltevések szóltak.” A mellékelt képeslapon arany háttérben koronás szent áll, mellén az Árpád-ház piros-fehér sávcsíkjával. A váll felett latin felirat: ST. LADISLAUS REX UNGARIE. Rudiék (a barátaim), ahogy ígérték, egy hónap múlva Budapestre jöttek, és hozták az altomonte múzeum katalógusát és az eredeti méretű reprot: „Ha foglalkozni akarsz velem, próbálkozz, aztán majd várjuk a híradásodat” – mondták, látva nagy örömet. Én addig az Uffiziből és a nápolyi Capodimonte képtárból ismertem Simone Martinit, aki ezt a képet is festette.

Amikor 1964-ben először jártam Olaszországban, megismertem a capodimonte múzeum szokatlan témájú, hatalmas méretű Szent Lajos-oltárképét. Benyomásaim sokáig zavar-

Simone Martini önarcképe. 1313–1318. Assisi altemplom

tak, mert nem ismertem fel a szereplőket – útikönyv nem volt nálam –, és nem oltárra valónak éreztem a képet. Lehet, hogy ez az emlék tudat alatt befolyásolt, hogy Simone Martinivel kezdjek foglalkozni.

Miután a Szent László-képhez mellékelt altomonte katalógust elolvastam és lefordítottam, úgy gondoltam, a történelmi háttér feltárásával meg lehet mondani, ki lehetett az a személy, aki ezt a képet megrendelte. A katalógus szerint a Szent László-kép megrendelője Filippo Sangineto, a nápolyi II. Anjou Károly hadvezére és bizalmasa volt. És vajon itthon miért nem ismerik ezt a képet?

A magyar történelmi háttér ismeretében nem volt nehéz a szálatat felkutatni. I. Anjou Károly nápolyi király feleségül kérte IV. Béla leányát, de Margit – fogadalmához híven – visszautasította a kérést. Ekkor – hogy létrejöjjön a két uralkodóház közötti kapcsolat – fia részére megkérte IV. Béla unokájának, Máriának a kezét. Így lett Mária Nápoly királynéja és unokája, Károly Róbert magyar trónra lépésével a magyar Anjou-ház ősanyja. Mária szent elődei tiszteletét magával vitte új hazájába. Ő rendelhette meg Simone Martinitől a Szent László-képet, ami eredetileg diptychon volt, Szent István király párja. Nagy kár, hogy ez utóbbi elveszett.

Rövid cikket állítottam össze, és a Szent László-kép fotójával együtt elvittem az *Új Tükör* szerkesztőségébe, ahol azt a választ kaptam, majd a szakember megvizsgálja, és ha

igaznak találja, akkor közlik. Két hónap múlva 1988 márciusában közölték a cikket a képpel együtt.

Röviddel ezután értesítés jött Nemeskürty István tanár úrtól, hogy keressem fel. Egy színművész-vizsgaünnepség után az Urániában találkoztunk. Csak a könyvei, filmjei révén ismertem. Félórás beszélgetés után felvetette, hogy a kutatást folytatni kell, a helyszínre is el kell menni. Mondtam, hogy ezt a cikket figyelemfelkeltésnek szántam, nagyon érdekel a történelem, de egyéb céloom nincs velem; szívesen átadnám a témát egy fiatal szakmabelinek; én már nyugdíjas vagyok, és nincs sem történelmi, sem művészettörténelmi alapom. „Ezt maga ne adja át senkinek, ezt magának kell megcsinálni! És az utazáshoz is kapna segítséget, pályázni kell egy alapítványnál. Fel kell keresnie néhány szakembert, akik olasz témában jártasak.” Az alapítvány címét is felírta, és említett pár nevet. Ez a kedves, határozott, energikus javaslat és vélemény biztatást, bizakodást adott. Úgy gondoltam, úgy kell hozzáállni, hogy egy szabadon választott témájú történelmi házi dolgozatot írok, saját kedvtelésemmel.

Nagy lendületet adott és megkönnyítette a munkát testvérem küldeménye, két csodás album, egy olasz nyelvű olasz szerzőtől és egy angol. Címük ugyanaz: „Simone Martini Complete.” Vetítésre diapozitív-lemezeket is kaptam, ez is „complete”. Testvérem az 56-os harcok óta az USA-ban élt. Kint élő nagybátyám befogadta, állást, lakást szerzett neki. Nem sokkal később az ő segítségével jártam Itáliában Simone Martini nyomában Altomontében.

Három alapítvány is visszautasította a pályázatomat. Nem is számítottam másra, nem vette el a kedvemet. Szinte fellélegeztem, hogy békében dolgozhatok, semmiért nem mondtam volna le a kutatás folytatásáról. Több külföldi forrásmunka listájával elmentem Bécsbe, ott dolgozó kolléganőm adott szállást, hogy a Nationalbibliothekban megnézzem a keresett közleményeket. Tizennyolc címből hármát találtam meg. Hazajövet tudtam meg, hogy itthon az Egyetemi Könyvtárban megvan egyik keresett sorozat. (Így lettem látogatójuk a Széchenyi és a Szépművészeti Múzeum könyvtára mellett.) Az 1875-ben indított folyóiratból (*Archivio storico per le province napoletane* – „A nápolyi tartományok történelmi irattára”) ismer-

Szent László szobra Filippo Sangineto síremlékén. Altomonte

tem meg a XIII–XIV. századi nápolyi királyság szereplőit. Nagyon megszerettem a könyvtárazást, a tatabányai könyvtárban kaptam fénymásolatot vagy könyveket belvagy külföldről könyvtárközi kölcsönzéssel. (Rómából levélben cikkmásolatot kértem a szerzőtől az 1949-es restauratori kiállításról, éppen a Szent László-kép javításáról szólót. Két hónap múlva jött a válasz: a címzett restaurátor régen meghalt, mellékelik a munkájáról írt beszámolóját.)

A tervezett kéthetes olaszországi utat Simone Martini nyomában 1989 tavaszán tettem meg. Rudiék szállásbiztosításával jutottam el Calabriába, az ő magyar vendéglős ismerősükhöz, Partos Andrásához. Odaérkezésem előtt Rómában megkíséreltem Simone Martini meglátogatását a Vatikáni Múzeumban. Egyetlen képét őrzik itt, nem lehet kihagyni. Oda siettem először, az *Áldó Krisztushoz*. Nem volt a kép a keretben, csak az értesítés: „Kiállításra Japánnak kölcsönadva”. Hiába ismerem szép fényképekről, csalódás volt a hiánya. Vigasztalásul a Palazzo Venezia képtárában néztem meg Simone néhány követőjének munkáját.

Rómából a két órakor induló buszról este nyolc körül szálltam le az utolsó előtti megállónál, Trebisaccében. A Ioni-tenger partján találtam magam az olasz csizma talpán, szinte egy más országban. Itt várt és fogadott testvéri szeretettel András. Az alkonyatban a parton nagy csonka kúp alakú normann őrtorony sziluettjét láttam. Az út másik oldalán, a dombol-

dalon elszórt kedves faházikókat láttam, kanyargó kis utakkal. „Ezek a vendégszállások, egyik a magáé, ha nem fél ott egyedül” – mondta András. Másnap hajnalban – jó vacsora és pihenés után – a házból kilépve meglepetés várt: a napkelte és a tenger színjátéka. Délelőtt átmentünk Altomontéba, András vendéglős barátjához. „Az ő vendége lesz úgy, mint nálam, három-négy napig. Ne legyen semmire gondja. Ha végzett, hívjon fel, átjövök magáért.” Az úton elmentünk a Sibari feliratú tábla mellett. Itt volt a híres görög gyarmatváros, Szibarisz – Berszenyire gondoltam, a magyarokhoz írt versére.

Altomonte kis városka a hegytetőn, vastag normann vártoronnyal, a hozzáépült várral és várfalakkal. Mellette az ablakrózsás gótikus templom és a domonkos kolostor most múzeum. Este a kivilágított vár, körülötte a városka ünnepi fényei, mint egy nagy karácsonyfa ezernyi égő gyertyával, ragyogott a sötétben. Másnap pünkösdsvasárnap volt, a mise után a kolostor múzeumában megkerestem azt a képet, amiért – vagy inkább akiért – idejöttem. A Szent László-képet kis méretével (43×21 cm) házi oltárhoz rendelte Mária, asztalra állítható, utazásra vihető oltárképnek. Az arany háttérben, türkizkék tunikában, hermelinbélésű piros köpenyében szoborszerűen, ünnepélyes nyugalommal áll a király, de mégsem mozdulatlan, jobb lábával előrelépve szinte uralja a teret. Mellén a piros-ezüst pólyás Árpád-címer. Jobbjában könnyedén fogja hosszú nyelvű csatavárját. A képen bal kezében eredetileg keresztet országlalmát tartott. Válla felett a felirat: St.

Szent István vértanú szobra Filippo Sangineto síremlékén. Altomonte

BROKERNET

„Az orvos is lehet beteg” – öngondoskodásra neki is szüksége van

Ritkán fordul meg az emberek fejében az a gondolat, hogy az orvos is esendő ember, és ő is ugyanolyan sebezhető, mint azok az embertársai, akiket nap, mint nap kezel. A páciensek a gyógyulásukat remélik tőlük. De mi történik akkor, ha a betegség nem válogat, s éppen egy orvost szemel ki magának?!

A magyar társadalom keresztmetszetén végzett statisztikai felmérések sora bizonyítja, hogy a magyar ember pénzhez való viszonya, pénzügyi kultúrája – legyen bármilyen képzett és tanult ember is – messze alulmarad nyugat-európai szomszédaiéval szemben. Erre a problémára igyekszik a BROKERNET felhívni a figyelmet, és hosszú távú megoldásokat kínál ügyfelei számára.

A cégcsoport 1999-ben történt megalapítását követően rövid időn belül hazánk dominánsan piacvezető független pénzügyi tanácsadójává fejlődött. A BROKERNET Csoport stabil gerincét az egymással szoros kapcsolatban álló tagvállalatok alkotják, melyek a befektetés-biztosítás-hitel-ingatlan területek négyes egységében segítik ügyfeleiket, hogy a tagvállalatok közötti szinergiákból minél magasabb szinten profitálhassanak.

A BROKERNET Csoporthoz tartozik az értékpapír-alapú befektetési-biztosítási konstrukciókat közvetítő BROKERNET Zrt., a független biztosítási alkusz PALLADIUM Brókerház Kft. és PALLADIUM Consulting Kft., a független piacvezető hitelközvetítő BANKBROKER Alkusz Kft., valamint a cégcsoport befektetési alapkezelő társasága a QUANTIS Investment Management Zrt. Akkreditált belső oktatási központja BROKERNET Akadémia néven működik. A BROKERNET Jövő Alapítvány a cégcsoport saját alapítványa, mely egységbe foglalja a vállalat társadalmi felelősségvállalási tevékenységét. A BROKERNET Csoport 2009 után 2010-ben és 2011-ben is elnyerte a Superbrands kiváló márka kitüntetését, 2010-ben és 2011-ben a Magyar Brands díjat, valamint 2011-ben a Business Superbrands díjat is odaítélték neki.

2011 nyarán a vállalatcsoport Szlovákia mellett a román piacon is megkezdte működését. PAL-LADIUM nevű társvállalata meghatározó szereplő kíván lenni az öngondoskodás koncepciójának és eszközrendszerének széles körű elterjesztésében, illetve a román lakosság hosszú távú anyagi biztonságának megteremtésében.

A BROKERNET Csoport szolgáltatási területe a független pénzügyi tanácsadás, amely személyes és bizalmi jellegű tevékenység. A biztos és naprakész szakmai tudás és a remek termékek mellett elengedhetetlen a kiváló kommunikációs készség, az empátia és a szociális érzék. A 4000 fős értékesítési hálózat minőségét és nagyságát, valamint az ügyfelek számát tekintve olyan naprakész piacismerettel rendelkezik a cég, mely kiváló alapot szolgáltat ahhoz, hogy a nemzetközi és a hazai pénzügyi piac legkiemelkedőbb szereplőinek termékeit vegye fel a palettájára. A pénzügyi termékek széles skálája, az egyre szigorodó törvényi szabályozók és a megváltozott piaci körülmények jóval magasabb elvárás támogatásához a közvetítőkkel szemben is. A BROKERNET e kihívásoknak a szakma legnagyobb képzési és legkifinomultabb ügyfélkezelési, valamint controlling rendszerével felel meg.

A cégcsoport elhivatott a pénzügyi öngondoskodás hazai terjesztése mellett. Számos olyan kezdeményezést támogat, melyek segítik a lakosság tájékozódását, és segítik felismerni azt, hogy az idejében megtett pénzügyi befektetések nagymértékben hozzájárulnak a megszokott életszínvonal nyugdíjazás utáni fenntartásához. Az időskorban megjelenő egészségügyi kezelések fedezése sem kell, hogy aggodalomra adjon okot akkor, ha pályakezdő korától kezdve a mindennapjai részévé vált a hosszú távú pénzügyi tervezés, a jövő és a nyugdíjas évek megalapozása.

Hisszük, hogy egy jobb jövő érdekében a mában kell cselekednünk!

www.brokernet-group.com

Madonna donátorokkal. 1316–1328. Miami, Coral Gable múzeum

Ladislau Rex Ungarie. Arra gondoltam, milyen jó volna, ha kölcsön lehetne kérni a jubileumra, mint ahogy Japánnak is kölcsönadták az *Áldó Krisztust*.

A templom szentélyében megnéztem Sanginetónak, az egykori templomépítő földesúrnak a síremlékét. A fehér márvány szarkofágon szentek szobrai sorakoznak, bal oldalán Szent László, a festmény után kifaragva, másikkal a fiatal szent pálmaággal, fején két kő. Az eredeti Simone-diptychonon Szent István király volt látható. Ez a rejtvény is megoldódott később. Másnap is feljöttem a várba, nézelődni a múzeumban és a templomban; a könyvtárban a kétezere éves város középkori történelméről kerestem, de nem találtam mást, mint az addig ismerteket.

Visszatértem Andrással Trebisaccéba, másnap elbúcsúzva tőlük Sienába utaztam, Simone Martini szülővárosába. Itt másodszor jártam, de még így sem elégszer. A dómmúzeumban megnéztem Simone mestere, Duccio nagy po-

liptichonját, 4×2 méter, a bizánci stílus az új gót stílussal itt jelenik meg először együtt. Tanítványként a fiatal Simone is dolgozott a nagy képen. A városháza, a Palazzo Pubblico nagytermében van Simone Martini első datált műve, a Maestà-freskó – a legszebb Maestà (760×940 cm). Itt is ugyanaz az érzés fogott el, mint többször másutt olasz utamon, hogy kár itt hagyni ennyi szépséget, kár továbbmenni. San Gimignano volt következő úti célom, innen származott Simone későbbi műhelytársa és sógora, Lippo Memmi. Itt az ő Maestàját csodáltam meg.

Pisában, a San Matteo Múzeumban Simone Martini Szent Katalin-poliptichonját kerestem meg, most láttam először. Negyven félalak prófétát, szentet, angyalt és vértanút festett meg. Szent Gergely püspök képe hasonló Szent Lászlóéhoz, ez is a két kép közel egyidejűsége mellett szól.

Utamról hazatérve, az altomonte rejtélyes szentére is fény derült. Logikus és egyszerű a vá-

lasz – Szent László párja Szent István király volt, amit a síremléket megrendelő unoka a nagyapjától hallott, aki láthatta is a képet a palotában. A szobrász, mivel nem ismert más Szent Istvánt, csak a fiatal megkövezett protomártírt, azt faragta ki a szarkofágra. Ez is közvetett bizonyíték, hogy Simone a diptychonon együtt festette meg a két magyar királyt, ahogyan ez az Árpád-korban szokás volt.

Nemeskürty tanár úr véleménye a Szent László-kép történetéről szóló írásomról: „Jó, de kicsit rövidíteni kellene.” A javasolt változtatásokkal a *JEL* (a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének kulturális és spirituális folyóirata) elfogadta közlésre a tanulmányt. Nemeskürty tanár úr a Nagy Konstantinnak szóló „In hoc signo vinces” (E jelben győzni fogsz) mondással biztatott, a *JEL* borítójára utalva. Tehát két év alatt, a történelmet követve, végigkísértem a Szent László-kép történetét Mária megrendelésétől kezdve Endre herceg tragédiáján, annak következményein át az altomontei síremlékig. A kép eseményei mögött zajlott az Anjou-Valois-ház adáz küzdelme a hatalomért közel negyven éven át nápolyi és magyar színtereken. A harcok négy király vagy herceg és két királyné életébe kerültek, hasonlóan a görög tragédiákhoz.

Müncheni barátaim indítványozására a tanulmányomat megküldtem az ott élő neves művészettörténésznek, Bogyay Tamásnak. Ő levélben gratulált, legközelebbi külföldi utamon fel is kerestem. Munkámat „meggyőzőnek és helytállóknak” találta „mind történelmi, mind művészettörténeti szempontból”, és közlésre ajánlotta a *Művészettörténeti Értesítő* szerkesztőségének. Erre nem számítottam, meglepetésemre ezt írásban is közölte. Tanácsokat kaptam tőle a dolgozatom egyes részeinek változtatására, rövidítésére. Nem beszéltem meg senkivel, kétévi, nagy lelkesedéssel készített munkámról úgy gondolkoztam, maga a kutatás szerzett nagy örömet. A lényege az, hogy a magyar történelem ez idáig hiányzó kicsi mozaikját sikerült megtalálni vagy meglátni – akármi-lyen patetikusan hangzik is – és elmondani a jelentőségét: Árpád-házi Mária személyiségét, kultúrkinccsteremtő szerepét.

Időközben fény derült egy másik szálra is. Mária királyné unokája, Károly Róbert magyar királlyá koronázása után, Simone Martinit bízta meg az assisi bazilika egy kápolnájának a ki-

festésével Szent Márton életéről. A tetemes öszszegről fennmaradt az elszámolás. Ugyanakkor megrendelte az Árpád-házi szentek falképeit is az altemplomban, ami nem külön helyiség, csak a kereszthajó északkeleti sarka, oltárral a freskók alatt. Szent Ferenc és Toulousi Szent Lajos mellett Szent Erzsébet áll, mellette Szent Margit és Szent Imre. A fal folytatása a Madonna gyermekével, két oldalán Szent István és Szent László a két koronás király. Egy szakember a Szent Erzsébet-kápolnát Assisi legkirályibb zugának nevezte. Vasari a 16. században csak Szent Erzsébetet ismerte fel, Szent Margitot Szent Klárának vélte, Szent Imrét ismeretlen ifjú szentnek. Mindkettőjük glóriája felett látszik a királyi származást jelentő poncolt korona íve. Szent Istvánt és Lászlót Anjou királyoknak vélték. A kutatók nem tartották elfogadhatónak, hogy mást, mint Ferenc-rendi személyt ilyen közel helyezzenek el az alapító Szent Ferenc sírjához. 1980-ban L. Bellosi ismerte fel először, hogy – a nápolyi St. Maria Donna Regina freskóinak analógiájára – az assisi freskók Mária szent elődeit ábrázolják.

Levél jött Zürichből, meghívás a Magyar Őstörténeti Találkozóra, a *JEL*-ben közölt Szent László-kép történetére hivatkozva. Előadást szeretnének, ha lehet, vetítéssel, 1991 tavaszán. A megjelent kül- és belföldi magyaroknak meglepetés volt a témám és a színes diaképek. Ugyancsak ez év végén még messzebből, Kanadából, Calgaryból érkezett levél, az *Encyklopaedia Hungarica* szerkesztőségétől. A svájci előadásról értesülve „anyagot” kértek, mert „az összmagyarság szempontjából rendkívül értékesnek tartják”. Két szócikk lett belőle, Altomonte és Assisi címszóval.

Mojzer Miklós, a Szépművészeti Múzeum akkori főigazgatója olvasásra kérte az „Altomontei Szent László-kép története” című tanulmányomat, és közlésre alkalmasnak találta a *Művészettörténeti Értesítő*ben, ahol 1993-ban meg is jelent nyolc képpel. Szokatlan volt a gondolat és nagyon megtisztelő, hogy háromévi egyedül végzett kutatásommal bekerültem egy tudományos és tekintélyes szaklapba.

Az MTV tíz-tizenöt perces interjút vett fel velem a Szent László-kép történetéről, 1994 májusában le is adták a *Dimenziók* sorozatban.

Készültem az 1996-os római Hungarológiai Kongresszusra is diavetítéssel: „Az olasz trecento magyar szentjei” (Santi Ungheresi nel tre-

Szt. Erzsébet, Szt. Margit, Szt. Imre, Madonna a Gyermekeivel, Szt. István, Szt. László. Simone Martini műhelye 1310–20 között. Assisi Szt. Ferenc bazilika altompla

cento italiano) címmel. Két évem volt a készülésre, ebből másfelet egy súlyos baleset következményeivel töltöttem. Amikor már járni tanultam, kezdtem reménykedni, hogy talán mégis eljutok Rómába. Hála a Jóistennek, az orvosoknak és gyermekeimnek eljutottam, és az előadás is sikeres volt. A rendezők az egynapos ülést Nápolyba helyezték át, és délután kinyitották a közeli S. M. Donna Regina-templomot, amit most is a „Magyar Mária” templomának hívnak. Ő építette kedves klarisszáinak, ide vonult vissza harmadrendiként, itt is halt meg 1323-ban. Ékszerdobozhoz hasonlították az emberi léptékű, emeletes, kéthajós templomot.

(Két hajó van egymás felett egy szentélyvel, főoltárral. Akár a mintaadó, a párizsi St. Chappelle.) A mennyezet keresztboltozatát a magyar piros-fehér Árpád-sávok borítják, váltakozva a kék–arany Anjou-liliommal. A falakon szentek és bibliai jelenetek, a szentélyben Mária fehér-márvány síremléke, a híres sienai dómépítő szobrász, Tino Di Camaino munkája. Mellette a pünkösöd-jelenet alatt a piros-fehér sávós háttérrel Szent István, László és Erzsébet.

1997-ben riport hangzott el a Duna TV-ben a *Minoritates mundi* (A világ kisebbségei) sorozatban. Cselényi László beszélgetett délolasz, calabriai magyarokkal, köztük a trebisaccei Par-

tos András vendéglőssel, akinek pár éve meghívott vendége voltam, hogy elvigyen Altomontéba. A riportban András megmutatta a Szent László-képet, és név szerint említett, mint a kép történetének kutatóját. Örültem, hogy a képernyőn újra találkozhattam vele. Bár néhány év múlva meghalt, most is megköszönöm önzetlen, lelkes segítségét. Pártos Andrásnak nem lehetünk elég hálásak, hiszen – igazsága és töretlen hite tudatában – mindent megtett, hogy a Szent László-kép és témaköre eljusson Magyarországra, és ismertté váljon. S a véletlen csodája, hogy mindez éppen Szent László jubileumának éveiben történt.

1999-ben az *Új Ember* szerkesztősége tanulmányt kért a *Kalendárium 2000* számára. Az év novemberében közölték a „700 éve ismeretlen magyar kultúrkinccsek Itáliában” című dolgozatot. Jó lenne, ha több száz év után a magyarság is megismerné saját történelmét idéző, gazdag kultúrkinccseit.

A következő témához szintén a történelem adta a háttér: „Egy sienai triptichon donátorai.” Ez a dolgozat is a *Művészettörténeti Értesítő*ben jelent meg 2001-ben. A floridai Miami Coral Gable Múzeum egy sienai trecento oltárképet őriz, egy háromrészes triptichont, melyet Lipto Vanninak tulajdonítanak. Két hercegi donátor térdel a Madonna és gyermeke előtt, a férfi Anjou-liliomos öltözékben, a nő hercegi koronával. Egyik oldalon Szent Erzsébet ajánlja őket a Madonnának, a másik szárnyképen Szent Domonkos áll. Történelmi háttér nélkül nem lehet megközelíteni a donátorok kilétét. Több kutató a térdelő párt Lokietek Erzsébetnek és Endre fiának véli. Azonban a donátorok a nápolyi Anjou-házhoz tartoznak, mert a trecento első harmadában csak Calabriai Károly, trónörökös Anjou-herceg élt Nápolyban. A mellette térdelő nő „Ausztiai” Habsburg Katalin, akivel 1317-ben kötött házasságot, s aki 1323-ban utód nélkül halt meg. Második felesége Valois Mária hercegnő volt. Lányaik Johanna és Mária. A trónörökös herceg 1328-ban halt meg. Tehát a triptichon 1316–1328 közt készült, és valószínűleg a királyi palotához tartozó közeli domonkos kolostornak adományozták. Mindkét hercegnő síremlékén ott van Szent Erzsébet szobra, ahogy az oltárképen látható, és glóriájában a latin körirat: St. Elisabetta Filia Regis Hungarie (Szent Erzsébet Magyarország királyának leánya). A Madonna glória-

feliratozása is a kép korábbi keletkezése mellett szól. Nekem feltűnő volt a látszólag jelentéktelen apróság, hogy a Madonna glóriájában jól olvasható latin szöveget eddig nem fordították le. A múzeum szakembere érdeklődésemre testvérememen keresztül bőséges információt adott a képről, festőjéről és a donátorokról, azonban a glóriák feliratáról nem mondott semmit. Két középkori latinnal foglalkozó tanár segítségét kértem, mindkettő másképpen értelmezte a latin szöveget, megjegyezve, hogy nem biztosak a helyes fordításban. Kinagyítva az egybefüggő latin betűsört, lehetőségek szerint értelmes szavakat keresve, megtaláltam az addig hiányzó állítmányt. Így kapott néhány hét alatt értelmet a szöveg: Virgini sint acte odae (Zengjetek himnuszt a szűznek). A festő nagy valószínűséggel nem Lippo Vanni, mert az ő aktív korszaka 1340 után kezdődött.

2001. szeptemberi feljegyzésem szerint: „be-fejezem a kutatását ennek a csodálatos szép munkának, ajándék és vigasztalás volt az Égtől. Könyv összeállítását tervezem, kezdem...” E soroknál hívebben nem tudnám elmondani akkori elhatározásomat. Tatai barátok, ismerősök közös kívánsága és biztatása van mögötte. 2002 őszén készen volt a tanulmány, és Nemeskürty István kérésemre előszót ígért a könyvhöz: „Csak keressen előbb kiadót.”

2003. január 23-án „Püski Sándor bácsit felkerestem, aki 10 perc alatt eldöntötte, hogy kiadja a kb. 70 oldalas könyvet fekete-fehér képekkel és színes borítóval”. „Elég nekem a kanadai levél és a referencia adatai, csak a tatiak is járuljanak hozzá némi előleggel...”

Az ígért szerény szponzori támogatást Tata és Tatabánya önkormányzatától a barátaim és a Fellner Jakab Kulturális Egyesület juttatták el a Püski Könyvesházhhoz. A kiadás többletköltségét Püski nem említette, nem kérte. Júliusban jelent meg a szép külsejű könyv, címlapján Simone Martini Szent László-képének színes fényképével. A hátsó borítóján a magyar Anjou-címeres selyemkárpit látható, ami bizonyára a budai vár tróntermének falát díszítette, és amit a régészek a középkori Szent György téri ásatások során egy kútban találtak meg – hogy igaz legyen a híres Thomas Mann-idézet: „Mélységes mély a múltnak kútja...”

DR. LUKÁCS MÁRTA
gyermekgyógyász, Budapest